

INSTRUKCJA
O SYNODACH DIECEZJALNYCH
(19.03.1997)*

WPROWADZENIE .

Papież Jan Paweł II w Konstytucji apostolskiej *Sacrae disciplinae leges*, promulgującej Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r., do głównych elementów, które zgodnie z Soborem Watykańskim II wyrażają prawdziwą i własną naturę Kościoła, zaliczył „doktrynę, w której Kościół jest przedstawiony jako Lud Boży, a władza hierarchiczna jako służba, a ponadto doktrynę, która ukazuje Kościół jako wspólnotę i ustala wzajemne relacje, które powinny zachodzić między Kościołem partykularnym i powszechnym oraz między kolegialnością i prymatem; także doktrynę, według której wszyscy członkowie Ludu Bożego, w sposób sobie właściwy, partycypują w potrójnym zadaniu Chrystusa, mianowicie kapłańskim, prorockim i królewskim”¹.

Kodeks Prawa Kanonicznego, zgodnie z nauczaniem Soboru, przedstawia odnowioną ideę tradycyjnej instytucji synodu diecezjalnego, w którym zbiegają się wspomniane spostrzeżenia eklezjologiczne. Dlatego też normy prawne, których należy przestrzegać przy odbywaniu tych zgromadzeń kościelnych, określone są w kan. 460-468.

Synody diecezjalne, zawsze uznawane za ważne instrumenty w realizacji odnowy soborowej, odbyły się bądź odbywają się w coraz większej liczbie diecezji, zwłaszcza od promulgacji Kodeksu Prawa Kanonicznego. W szczególności można wymienić II Synod Pastoralny diecezji rzymskiej, zakończony w uroczystość Zesłania Ducha Świętego w 1993 r., który posłużył papieżowi Janowi Pawłowi II do nauczania. W ostatnim czasie zauważa się, że dla wyrażania wspólnoty diecezjalnej pojawiły się także inne formy, określane jako „zgromadzenia diecezjalne”. Pomimo że takie zgromadzenia często zawierają elementy synodów diecezjalnych, to jednak brak im precyzyjnego charakteru kanonicznego.

* Tłumaczenie: Magdalena Romanko, Agnieszka Romanko

¹ Konstytucja apostolska *Sacrae disciplinae leges*, 25 stycznia 1983 (AAS 75 [1983], s. VII-XIV).

Dlatego też wskazane wydaje się wyjaśnienie dyspozycji prawa kanonicznego dotyczących synodów diecezjalnych, jak również określenie i ulepszenie tych procedur, jakie mają być przyjęte w ich realizacji². W zakresie, w jakim „zgromadzenia diecezjalne” bądź inne kościelne zgromadzenia przypominają cel i skład synodów diecezjalnych, a także zapewniają zarządzanie w konkretnej diecezji, potrzebne jest, aby zostały formalnie umieszczone w kanonicznej dyscyplinie Kościoła w odniesieniu do wymagań prawnych aktualnie obowiązujących oraz niniejszej Instrukcji.

Załącznikiem do poniższej Instrukcji jest Dodatek, dotyczący obchodzenia synodów diecezjalnych, które – jak to zostało przewidziane w Kodeksie Prawa Kanonicznego – mają być uregulowane przez ustawodawstwo diecezjalne. Takie rozwiązanie może okazać się przydatne dla zaangażowanych w przygotowanie synodów diecezjalnych.

Kongregacja ds. Biskupów i Kongregacja ds. Ewangelizacji Narodów w zakresie wykonywania pasterskiej posługi w Kościele łacińskim³ przekazują poniższą Instrukcję wszystkim biskupom Kościoła łacińskiego. W ten sposób Instrukcja ma na celu zarówno udzielenie odpowiedzi na zapytania o braterską pomoc w tej sprawie ze strony wielu biskupów, jak i usunięcie pewnych wad oraz nieścisłości.

I. WPROWADZENIE NA TEMAT NATURY I CELU SYNODU DIECEZJALNEGO

Prawodawca w kan. 460 określa synod jako „zgromadzenie (*coetus*) wybranych kapłanów oraz innych wiernych Kościoła partykularnego, którzy dla dobra całej wspólnoty diecezjalnej świadczą pomoc biskupowi diecezjalnemu”.

1. Celem synodu diecezjalnego jest wspieranie biskupa w sprawowaniu jego urzędu, mianowicie rządzeniu wspólnotą chrześcijańską.

Cel ten determinuje konkretne zadania przypisane kapłanom, którzy uczestniczą w pracach synodu „jako pilni współpracownicy stanu biskupiego, jego pomoc i narzędzie, powołani do służenia Ludowi Bożemu”⁴. Synod zachęca biskupa do współpracy z nim i z kapłanami niektórych wiernych świeckich oraz wybranych zakonników. Stanowi to szczególną formę odpowiedzialności i troski za wszystkich wiernych w budowaniu Ciała Chrystusa⁵.

² Por. kan. 34 § 1.

³ Por. Konstytucja apostolska *Pastor bonus*, 28 czerwca 1988 (AAS 80 [1988], s. 841-912), art. 75, 79 i 89.

⁴ Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, nr 28; por. Dekret o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum ordinis*, nr 2 i 7.

⁵ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, nr 7 i 32; zob. także kan. 463 § 1 i 2.

W trakcie obrad synodu biskup kieruje powierzonym mu Kościołem. Decyduje o jego zwołaniu⁶, proponuje tematy, które będą dyskutowane podczas synodu⁷ oraz przewodniczy sesjom synodalnym⁸. Co więcej, biskup jako jedyny ustawodawca podpisuje deklaracje i dekrety synodalne, które jego autorytetem mogą być promulgowane⁹.

Synod jest zatem „bezpośrednim i nieodłącznym działaniem rządów biskupich, wydarzeniem komunii, wyrażając w ten sposób, że natura wspólnoty hierarchicznej należy do głębokiej natury Kościoła”¹⁰. Lud Boży nie jest więc bezkształtnym zespołem uczniów Chrystusa, ale raczej społecznością kapłańską organicznie ukształtowaną od początku zgodnie z wolą jej Założyciela¹¹, której biskup w każdej diecezji jest głową, widzialnym źródłem i fundamentem jedności, a także jej jedynym przedstawicielem¹². Każda zatem próba przeciwstawienia synodu biskupowi ze względu na „reprezentację Ludu Bożego” jest sprzeczna z autentycznym porządkiem relacji kościelnych.

2. Ci, którzy uczestniczą w synodzie, „świadczą pomoc biskupowi diecezjalnemu”¹³, formułując swoją opinię lub „votum” w odniesieniu do pytań, które zostały przez niego przedłożone. „Votum” to określane jest jako „głos doradczy”¹⁴ w celu ukazania, że w kompetencji biskupa leży zaakceptowanie bądź nie zalecenia członków synodu. Nie oznacza to jednak, że ten „głos doradczy” pozbawiony jest większego znaczenia, czy oznacza jedynie „zewnętrzną” konsultację z udziałem kogoś, kto nie ponosi odpowiedzialności za ostateczny wynik synodu. Należy sądzić, że ci, którzy uczestniczą w synodzie, z racji ich doświadczenia i rady również uczestniczą w sporządzaniu deklaracji i dekretów, które nazywane są „deklaracjami i dekretami synodalnymi”¹⁵, a dzięki którym kierowanie diecezją ożywi przyszłe inicjatywy.

⁶ Por. kan. 461 § 1 i 462 § 1.

⁷ Por. kan. 465.

⁸ Por. kan. 462 § 2.

⁹ Por. kan. 466.

¹⁰ Jan Paweł II, Homilia z 3 października 1992 r. Tłumaczenie z „L'Osservatore Romano”, wydanie włoskie, 4 października 1992, s. 4-5.

¹¹ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, nr 11.

¹² Por. tamże, nr 23.

¹³ Kan. 460.

¹⁴ Por. kan. 466.

¹⁵ Por. kan. 466 i 467.

Biskup kieruje dyskusją podczas sesji synodalnych i jako rzeczywisty nauczyciel Kościoła poucza i poprawia, jeśli jest taka konieczność. Po wysłuchaniu członków synodu obowiązkiem biskupa jest rozeznąć wszystkie wyrażone opinie, „przeanalizować i pozostawić to, co jest właściwe i dobre”¹⁶. Na zakończenie synodu biskup, poprzez podpisanie deklaracji i dekretów synodalnych, potwierdza swoim autorytetem wszystko, co synod naucza i do czego zobowiązuje. W ten sposób władza biskupia wyraża prawdziwy charakter posługi, która implikuje „wysłuchiwanie swoich poddanych” i „zachęcanie do pilnego współdziałania ze sobą”¹⁷, we wspólnym poszukiwaniu tego, czego w konkretnym momencie w Kościele partykularnym wymaga Duch Boży.

3. Wspólnota i misja, niezbędne aspekty działalności duszpasterskiej Kościoła, stanowią, zgodnie z kan. 460 Kodeksu Prawa Kanonicznego, „dobro całej wspólnoty diecezjalnej” jako ostateczny cel synodu.

Prace synodalne dążą do promowania akceptacji zbawczej doktryny Kościoła i zachęcania wiernych do naśladowania Chrystusa. Od kiedy Kościół został „posłany do świata, aby głosić misterium komunii, które go konstytuuje, świadczyć o nim, aktualizować je i szerzyć”¹⁸, troską synodu jest ponadto poparcie apostołskiego zapachu, który inspiruje do wielu inicjatyw kościelnych promowanych pod kierunkiem prawowitych pasterzy. W przekonaniu, że każda wspólnotowa i misyjna odnowa jest zależna od świętości pasterzy, nie może w żadnym wypadku zabraknąć zainteresowania poprawą warunków życia, formacji duchowieństwa oraz pobudzania nowych powołań do życia kapłańskiego i zakonnego.

Synod nie tylko ujawnia i urzeczywistnia wspólnotę kościelną w diecezji, ale również buduje i promuje tę samą jedność, zwłaszcza w deklaracjach i dekretach. Dlatego też jest konieczne, aby dokumenty synodalne dokładnie odzwierciedlały powszechne Magisterium Kościoła i aplikowały wspólną dyscyplinę kanoniczną do szczególnych okoliczności występujących w poszczególnych diecezjach. Po służa Następcy Świętego Piotra i Kolegium Biskupów nie są elementami obcymi w odniesieniu do Kościoła partykularnego, ale istotnymi elementami¹⁹ każdego Kościoła partykularnego i podstawą wspólnoty diecezjalnej.

¹⁶ Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, nr 12, cyt. za: I Tes 5, 12 i 19-21.

¹⁷ Por. tamże, nr 27.

¹⁸ Por. Kongregacja Nauki Wiary, List do Biskupów Kościoła katolickiego o niektórych aspektach Kościoła pojętego jako komunია *Communio notio*, 28 maja 1992 (AAS 85 [1993], s. 838-850), nr 4.

¹⁹ Por. tamże, nr 13.

W ten sposób synod przyczynia się do kształtowania działalności duszpasterskiej Kościoła partykularnego i nadaje ciągłość własnym tradycjom liturgicznym, duchowym i kanonicznym. Lokalne dziedzictwo prawne, a także wytyczne dla duszpasterskich rządów w diecezji będą przedmiotem wnikliwej refleksji i badań synodu, mając zawsze na uwadze konieczność odnowy i w razie konieczności – usuwanie luk prawnych. Synod będzie ponadto weryfikować trafność programów duszpasterskich już stosowanych, a także, z pomocą Bożej łaski, proponować nowe kierunki duszpasterskie, jeśli tylko takie będą potrzebne.

II. SKŁAD SYNODU

1. „Synodowi diecezjalnemu przewodniczy biskup diecezjalny, który jednak może delegować na poszczególne sesje synodu wikariusza generalnego lub wikariusza biskupiego do wypełnienia tego obowiązku”²⁰. Przy delegacji, biskup powinien w pierwszej kolejności wybierać tych, którzy cieszą się godnością biskupią (biskup koadiutor i biskupi pomocniczy).

2. Członkami synodu z mocy prawa są:

- biskup koadiutor i biskupi pomocniczy;
- wikariusze generalni i biskupi, wikariusz sądowy;
- kanonicy kościoła katedralnego;
- członkowie rady kapłańskiej;
- rektor wyższego seminarium duchownego;
- dziekani²¹.

3. Członkami synodu z wyboru są:

1° „Wierni świeccy, także członkowie instytutów życia konsekrowanego, wybrani przez radę duszpasterską, w sposób i w liczbie do określenia przez biskupa diecezjalnego, albo – tam gdzie nie ma tej rady – w sposób oznaczony przez biskupa diecezjalnego”²².

²⁰ Kan. 462 § 2.

²¹ Kan. 463 § 1, 1°, 2°, 3°, 4°, 6° i 7°.

²² Kan. 463 § 1, 5°.

W wyborze wiernych świeckich (zarówno mężczyzn, jak i kobiet) w miarę możliwości należy zastosować kan. 512 § 2²³. W celu zapewnienia ważności ich wkładu w dobro Kościoła ważne jest, aby wierni świeccy uczestniczący w synodzie zostali wybrani spośród osób odznaczających się „pewną wiarą, dobrymi obyczajami i roztropnością”²⁴. Jest to bowiem niezbędny wymóg, aby ci wierni świeccy wzięli udział w synodzie.

2° „Przynajmniej jeden prezbiter z każdego dekanatu, wybrany przez wszystkich pełniących tam duszpasterstwo; należy także wybrać innego prezbitera, który by go zastąpił, gdyby ten miał przeszkodę”²⁵.

Z kanonu wynika, że wybór dotyczy wyłącznie prezbiterów, jako członków wybranych na synod, a nie diakonów czy świeckich.

Biskup określa liczbę kapłanów, którzy mają zostać wybrani z każdego dekanatu. W przypadku mniejszych diecezji nic nie stoi na przeszkodzie, aby zwołać całe prezbiterium.

3° „Niektórzy przełożeni instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego, które posiadają dom w diecezji, wybrani w liczbie i w sposób określony przez biskupa diecezjalnego”²⁶.

4° Członkowie synodu z nominacji biskupa: „Biskup diecezjalny może wezwać na synod diecezjalny w charakterze członków także innych, czy to duchownych, czy członków instytutów życia konsekrowanego, czy wiernych świeckich”²⁷.

W tej grupie członków synodu należy uwzględnić powołania kościelne czy różne dzieła apostołskie, które nie są wystarczająco reprezentowane pośród wybranych członków synodu, tak aby synod w odpowiedni sposób odzwierciedlał całą diecezję; dlatego wskazane jest, aby pośród duchowieństwa była odpowiednia liczba diakonów stałych. Inni wierni powinni zostać wybrani stosownie do ich „wiedzy, kompetencji i zdolności”²⁸, a ich cenne opinie niewątpliwie ubogacą dyskusje synodalne.

²³ Kan. 512 § 2: „Do rady duszpasterskiej należy dobrać wiernych w ten sposób, żeby jej skład był rzeczywistym odzwierciedleniem całej porcji Ludu Bożego, stanowiącego diecezję, z uwzględnieniem różnych regionów diecezji, warunków społecznych i zawodowych oraz udziału, jaki osoby pojedyncze lub zrzeszone mają w apostołstwie”.

²⁴ Kan. 512 § 3.

²⁵ Kan. 463 § 1, 8°.

²⁶ Kan. 463 § 1, 9°.

²⁷ Kan. 463 § 2.

²⁸ Kan. 212 § 3.

5° Członkowie synodu, wyznaczeni zgodnie z prawem, mają prawo i obowiązek uczestniczyć w sesjach synodu²⁹. „Członek Synodu, jeśli byłby powstrzymany od udziału prawnie uzasadnioną przeszkodą, nie może wysłać pełnomocnika, który by w jego imieniu w nim uczestniczył. Powinien jednak powiadomić biskupa diecezjalnego o tej przeszkodzie”³⁰.

Biskup ma prawo i obowiązek usunąć dekretem tego ojca synodu, którego opinie są przeciwne doktrynie Kościoła, bądź jeśli odrzuca autorytet biskupa. Nie można jednak wykluczyć rekursu zgodnego z prawem przeciwko takiemu dekretowi.

6° „Jeśli biskup diecezjalny uzna to za wskazane, może zaprosić na synod diecezjalny w charakterze obserwatorów niektórych pełniących funkcję lub członków Kościołów czy wspólnot kościelnych, które nie są w pełnej wspólnocie z Kościołem katolickim”³¹.

Obecność takich obserwatorów może, między innymi, ubogacać dyskusje synodalne poprzez pomoc „w coraz większej trosce w normalnej pracy duszpasterskiej, co zwiększa znajomość siebie, wzajemną miłość, i – jeśli to możliwe – braterską współpracę”³².

Wybór takich obserwatorów powinien zostać dokonany we współpracy z pasterzami Kościołów lub wspólnot kościelnych, którzy mogą wybrać najbardziej odpowiednie osoby do ich reprezentowania.

III. ZWOŁANIE I PRZYGOTOWANIE SYNODU

A. Zwołanie

1. Synod diecezjalny powinien odbywać się „ilekroć zdaniem biskupa diecezjalnego i po wysłuchaniu rady kapłańskiej, doradzają to okoliczności”³³. Do roztropnego zdania biskupa należy określenie częstotliwości zwoływania synodu, uwzględniając potrzeby duszpasterskie Kościoła partykularnego oraz konieczność zarządzania diecezją.

²⁹ Por. kan. 463 § 1.

³⁰ Kan. 464.

³¹ Kan. 463 § 3.

³² Jan Paweł II, Audiencja z 27 czerwca 1992. Tłumaczenie z „L'Osservatore Romano”, wydanie włoskie, 28 czerwca 1992, s. 4-5.

³³ Kan. 461 § 1.

Okoliczności, dla których zaleca się zwołanie synodu, mogą być różnego rodzaju: brak ogólnego planu duszpasterskiego w diecezji, potrzeba zastosowania na poziomie lokalnym norm i innych dyrektyw, problemy duszpasterskie wymagające rozwiązania na szczeblu diecezjalnym, potrzeba bardziej intensywnej wspólnoty kościelnej itd. Przy ocenie możliwości zwołania synodu biskup powinien uwzględnić informacje z wizytacji duszpasterskiej diecezji. Takie informacje, bardziej niż badania czy ankiety, pozwolą biskupowi zindywidualizować potrzeby duszpasterskie wiernych powierzonych jego opiece, jak również środki duszpasterskie, które mają służyć ich spełnieniu.

W sytuacji, gdy biskup diecezjalny dostrzeże potrzebę zwołania synodu, jest zobowiązany zasięgnąć opinii rady kapłańskiej – która reprezentuje prezbiterium i wspiera biskupa w kierowaniu diecezją³⁴ – jak również rozważyć zdanie tej rady w przedmiocie przebiegu synodu, a także pytań, jakie mają być poruszane podczas synodu.

Jeżeli biskup podejmie decyzję o zwołaniu synodu w celu rozważenia poszczególnych kwestii, wydaje dekret zwołujący synod, przeważnie podczas znaczącego święta liturgicznego w diecezji.

2. „Synod diecezjalny zwołuje tylko biskup diecezjalny, nie zaś tymczasowy rządcą diecezji”³⁵.

„Jeśli biskupowi zlecono troskę o kilka diecezji, albo jest biskupem własnym jednej diecezji, drugą zaś kieruje jako administrator, może zwołać jeden tylko synod dla wszystkich powierzonych mu diecezji”³⁶.

B. Komisja przygotowawcza i regulamin synodu

1. Na początku synodu biskup ma obowiązek ustanowić komisję przygotowawczą. Członkowie tej komisji są wybierani przez biskupa spośród kapłanów i wiernych świeckich wyróżniających się duszpasterską roztropnością i kompetencjami zawodowymi, a także, w miarę możliwości, odzwierciedlają różne charyzmaty i posługi ludu Bożego. W żadnym wypadku nie może zabraknąć ekspertów w prawie kanonicznym i świętej liturgii.

³⁴ Por. kan. 495 § 1.

³⁵ Kan. 462 § 1.

³⁶ Kan. 461 § 2.

Zadaniem komisji przygotowawczej jest świadczenie pomocy biskupowi, zwłaszcza w sprawach dotyczących organizacji i przygotowania synodu, jak również w opracowywaniu regulaminu synodu, określaniu pytań, jakie mają być rozważane podczas obrad, a także wyznaczaniu uczestników synodu. W sytuacji, gdy biskup nie może przewodniczyć posiedzeniom komisji przygotowawczej, czyni to biskup diecezjalny albo jego delegat.

Biskup może ponadto ustanowić sekretariat synodu, któremu przewodniczy członek komisji przygotowawczej. Funkcje sekretariatu polegają na pomocy świadczonej w sprawach organizacyjnych: przesyłanie i archiwizowanie dokumentacji, sporządzanie protokołów, pomoc natury techniczno-organizacyjnej oraz sprawy związane z finansami i księgowością. Utworzenie biura prasowego synodu może okazać się przydatne w celu zapewnienia właściwych informacji dla prasy, a tym samym unika się ewentualnych błędów związanych z pracami synodu.

2. Biskup, z pomocą komisji przygotowawczej, publikuje regulamin synodu³⁷.

Regulamin synodu diecezjalnego powinien określać:

1° Skład synodu. Regulamin powinien zawierać kryteria, według których wybierani są wierni świeccy, członkowie instytutów życia konsekrowanego³⁸, przełożeni instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego³⁹. Kryteria te pozwolą uniknąć wprowadzania nadmiernej liczby członków synodu, co utrudnia efektywne w nim uczestnictwo.

2° Normy określające sposób przeprowadzania wyboru uczestników synodu i ewentualny wybór tych członków do pełnienia urzędów podczas synodu. W związku z tym należy przestrzegać kan. 119, 1° i 164-179 z uwzględnieniem niezbędnych zmian⁴⁰.

3° Różne urzędy synodalne (przewodniczący, moderator, sekretarz) oraz różne komisje synodalne i ich skład.

4° Sposób postępowania podczas synodu wraz ze wskazaniem dotyczącymi czasu i sposobu zabierania głosu (ustnie i pisemnie) oraz głosowania (*placet, non placet, placet iuxta modum*).

³⁷ W odniesieniu do takiego regulaminu zob. kan. 95.

³⁸ Por. kan. 463 § 1, 5°.

³⁹ Por. kan. 463 § 1, 9°.

⁴⁰ Należy zauważyć, że niektóre dyspozycje tych kanonów pozostawiają pewne kwestie do uregulowania w odmienny sposób w regulaminie synodu.

Przydatność tego regulaminu dla etapu przygotowawczego synodu wskazuje, że powinno to zostać sporządzone w początkowej fazie procesu synodalnego, bez wykluczenia ewentualnych zmian, które mogą pojawić się w kolejnych etapach.

Ogólnie rzecz biorąc, szybkie wyznaczenie członków synodu przyczyni się znacznie do prac przygotowawczych synodu.

C. Fazy przygotowawcze synodu

Faza przygotowawcza ma na celu przede wszystkim pomoc biskupowi w określeniu pytań, które ojcowie synodalni przedstawiają na synodzie. Konieczne jest przygotowanie fazy w taki sposób, aby objęła, w zależności od okoliczności, różne inicjatywy diecezjalne i apostolskie w Kościele partykularnym. Dlatego też praca synodu staje się „odpowiednią praktyką w eklezjologii komunii Soboru Watykańskiego II”⁴¹, i skłania wiernych, aby zaakceptowali na koniec synodu to, „co postanawiają święci pasterze, reprezentujący Chrystusa, jako nauczyciele i kierownicy w Kościele”⁴².

Poniżej określono sposób postępowania, który każdy biskup powinien przystosować i zastosować mając na względzie dobro Kościoła partykularnego i właściwości zaplanowanego synodu.

1. Przygotowanie duchowe, katechetyczne i informacyjne

Biskup diecezjalny przekonany, że „tajemnica sukcesu synodu, jak każdego innego kościelnego wydarzenia czy inicjatywy, jest w istocie modlitwą”⁴³, zaprasza wszystkich wiernych, duchownych, zakonników i świeckich, a w sposób szczególny klasztory kontemplacyjne do „wspólnej intencji modlitewnej za synod i jego owoce”⁴⁴ tak, że może stać się autentycznym wydarzeniem łaski dla Kościoła partykularnego. W związku z tym będzie również zachęcał duszpasterzy do podobnych działań, aby świadczyli pomoc w uroczystych czynnościach liturgicznych, a także codziennych spotkaniach podczas obchodów synodu.

⁴¹ Jan Paweł II, Przemówienie z 29 maja 1993 r. Tłumaczenie z „L'Osservatore Romano”, wydanie włoskie, 31 maja-1 czerwca 1993, s. 6-7.

⁴² Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, nr 37.

⁴³ Jan Paweł II, Homilia z 3 października 1992 r.

⁴⁴ Jan Paweł II, Audiencja z 27 czerwca 1992 r.

Synod daje biskupowi wyjątkową okazję do formowania wiernych. Prowadzi do katechezy wiernych w zakresie tajemnicy Kościoła i udziału wiernych w jego misji. Katecheza ta prowadzona jest w świetle nauczania Magisterium Kościoła, a w sposób szczególny nauczania Soboru Watykańskiego II. W tym celu kapłani mogą uzyskać konkretne wskazówki do kazań.

Wszyscy mają być poinformowani na temat natury i celu synodu, a także zakresu jego obrad. Dlatego też pomocne będzie opublikowanie niewielkiej broszury informacyjnej, nie zapominając jednak o innych środkach masowego przekazu.

2. Konsultacja diecezjalna

Wierni powinni mieć możliwość wyrażania swoich potrzeb, życzeń i opinii w odniesieniu do tematów podejmowanych na synodzie⁴⁵. Ponadto, duchowieństwo diecezjalne jest proszone o przedstawianie propozycji stanowiących odpowiedź na duszpasterskie wyzwania, z którymi się spotykają.

Obowiązkiem biskupa jest określenie sposobu takiej konsultacji, która powinna dążyć do osiągnięcia „żywych komórek” ludu Bożego, obecnych i działających w Kościele partykularnym⁴⁶: wspólnot parafialnych, instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego, stowarzyszeń kościelnych i innych znaczących organizacji, instytucji naukowych (seminaria, uniwersytety, wydziały kościelne i szkoły katolickie).

W celu zapewnienia odpowiednich wskazówek do konsultacji, biskup powinien zdawać sobie sprawę z niebezpieczeństwa grup nacisku – niestety, bardzo realnych! – a także unikać tworzenia nieuzasadnionych oczekiwań w odniesieniu do skutecznego przyjęcia ich propozycji.

3. Określenie tematów

Biskup ostatecznie określa tematy, które będą dyskutowane na synodzie. Przydatne będzie opracowanie, według tematów, kwestionariuszy poprzedzonych wprowadzeniem jego znaczenia w świetle doktryny i dyscypliny Kościoła,

⁴⁵ Por. kan. 212 § 2 i 3.

⁴⁶ Por. Jan Paweł II, Audiencja z 27 czerwca 1992 r.

a także wynikami konsultacji⁴⁷. Zadanie to powinno być powierzone grupie ekspertów z różnych dyscyplin i obszarów duszpasterskich, którzy pod kierunkiem komisji przygotowawczej przygotowują projekty do zatwierdzenia biskupa.

Ostatecznie zatwierdzone teksty powinny zostać przekazane członkom synodu, którzy w odpowiednim czasie przed rozpoczęciem sesji synodalnej zapoznają się z ich treścią.

IV. PRZEBIEG SYNODU

1. W rzeczywistości synod składa się z sesji synodalnych. Dlatego też pomiędzy czasem jego przygotowania a właściwym przebiegiem powinna zostać zachowana równowaga. Sesje należy tak zorganizować, aby zapewnić wystarczający czas na przeanalizowanie pytań, które będą poruszane na synodzie, jak również włączenie ich do dyskusji.

2. Od czasu „quibus communis est cura, communis etiam debet esse oratio”⁴⁸, obchodom synodu towarzyszy modlitwa. Normy określone w *Caeremoniale Episcoporum* powinny znaleźć zastosowanie w przebiegu synodu, szczególnie podczas uroczystej liturgii na rozpoczęcie i zakończenie jego obrad, jak również uroczystości liturgicznych obchodzonych podczas sesji synodalnych⁴⁹. W tych uroczystościach liturgicznych mogą brać udział wszyscy wierni, a nie tylko członkowie synodu.

Sesje synodalne, albo przynajmniej te najważniejsze, powinny odbywać się w kościele katedralnym. Jest to „miejsce” biskupa i widzialny obraz Kościoła Chrystusowego⁵⁰.

3. Przed rozpoczęciem dyskusji synodalnych członkowie synodu zobowiązani są złożyć wyznanie wiary zgodnie z kan. 833, 1^o⁵¹. Biskup nie może pominąć tej znaczącej czynności, tak aby rozpałać w uczestnikach synodu *sensus fidei* oraz miłość dla doktrynalnego i duchowego dziedzictwa Kościoła.

⁴⁷ Inna procedura może być zastosowana np. w sytuacji przygotowywania projektów dokumentów synodalnych. Pomimo niewątpliwych zalet, procedura ta niesie ryzyko ograniczenia wolności członków synodu, prosząc ich o wyrażenie opinii w odniesieniu do dokumentów, które praktycznie stanowią końcowy etap redakcji.

⁴⁸ *Caeremoniale Episcoporum*, nr 1169.

⁴⁹ Por. *Caeremoniale Episcoporum*, Pars VIII, Caput I, „De Conciliis Plenariis vel Provincialibus et de Synodo Dioecesana”, nr 1169-1176.

⁵⁰ Por. Konstytucja apostolska *Mirificus eventus*, 7 grudnia 1965 (AAS 57 [1965], s. 945-951).

⁵¹ Por. AAS 81 (1989), s. 104-105 zawierający tekst wyznania wiary obowiązującego podczas synodu.

4. Tematy, które mają być rozważane na synodzie, są krótko prezentowane, po czym następuje dyskusja.

„Wszystkie zaproponowane tematy powinny być poddane swobodnemu omówieniu przez członków na sesjach synodalnych”⁵². Biskup ma czuwać, aby członkowie synodu podczas dyskusji mieli możliwość wolnego wyrażania swoich opinii na zadane pytania, z zachowaniem limitu czasu określonego w regulaminie synodu⁵³.

W związku z tym, że pomiędzy Kościołem partykularnym i biskupem diecezjalnym a Kościołem powszechnym i Biskupem Rzymu istnieje łączność, biskup ma obowiązek wyłączyć z dyskusji synodalnej te zagadnienia i stanowiska – jak również propozycje przedłożone na synod zaledwie z intencją przekazania do Stolicy Apostolskiej – niezgodne z odwieczną doktryną Kościoła bądź Magisterium, czy też materii zastrzeżonej najwyższej władzy Kościoła lub innej władzy kościelnej⁵⁴. Na koniec zgłaszania głosów należy podsumować wkład każdego uczestnika synodu tak, aby ułatwić dalsze studiowanie spraw przez nich poruszonych.

5. Podczas synodu opinie jego członków mogą być zbierane w drodze głosowania. Dopóki synod nie stanowi kolegium z głosem decyzyjnym, takie głosy nie mają mocy wiążącej. Należy raczej wyjaśnić, że ich celem jest wskazanie stopnia zgodności członków synodalnych w odniesieniu do przedłożonych propozycji⁵⁵.

W kwestii wyników głosowania biskup zawsze pozostaje wolny w zakresie określenia, które z nich uznać za znaczące. W związku z tym może przyjąć wspólny pogląd wyrażony przez członków synodu, chyba że zaistnieją poważne przyczyny ocenione przez niego *coram Domino*.

6. Biskup, poprzez odpowiednie dyspozycje, powierza członkom różnych komisji przygotowanie projektów dokumentów synodalnych.

⁵² Kan. 465.

⁵³ Por. supra III, B, 2.

⁵⁴ Por. Sobór Watykański II, Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus*, nr 8; zob. także kan. 381.

⁵⁵ W związku z tym należy zauważyć, że kan. 119, 3° („co zaś dotyczy wszystkich jako jednostek, musi być przez wszystkich zaaprobowane”) nie ma zastosowania do synodu, w przeciwieństwie do podejmowania pewnych wspólnych decyzji w ramach kolegium z głosem decydującym.

W tym celu należy dołożyć wszelkich starań, aby znaleźć precyzyjne sformułowania, które w przyszłości mogą służyć jako przewodnik duszpasterski, a także uogólnień czy form napomnień, co będzie czyniło teksty mniej efektywnymi.

7. „Biskup diecezjalny może zgodnie ze swoim roztropnym osądem zawiesić lub rozwiązać synod diecezjalny”⁵⁶, gdy pojawią się poważne przeszkody utrudniające przeprowadzenie synodu, np. ukierunkowanie synodu staje się sprzeczne z nauką Kościoła czy warunki społeczne naruszają spokojny przebieg prac synodu.

W sytuacji braku jakichkolwiek szczegółowych powodów, biskup diecezjalny przed wydaniem dekretu zawieszającego lub rozwiązującego synod, powinien zasięgnąć opinii rady kapłańskiej, której zasięga w ważniejszych sprawach⁵⁷. Jakkolwiek to biskup podejmuje ostateczne decyzje w sposób wolny.

„Z chwilą wakansu lub przeszkody w działaniu stolicy biskupiej, synod diecezjalny zostaje przerwany na mocy samego prawa, dopóki nowy biskup diecezjalny nie poleci go kontynuować lub nie zadeklaruje, że został rozwiązany”⁵⁸.

V. DEKLARACJE I DEKRETY SYNODALNE

1. Po zakończeniu sesji synodalnych biskup diecezjalny ostatecznie redaguje deklaracje i dekrety synodalne, podpisuje je i zarządza ich opublikowanie⁵⁹.

2. Pod pojęciami dekretów i deklaracji Kodeks Prawa Kanonicznego dopuszcza możliwość, aby teksty wypracowane na synodzie składały się z jednej strony z rzeczywistych norm prawnych – nazwanych „konstytucjami” lub inaczej – bądź dyrektyw dotyczących przyszłych przedsięwzięć, z drugiej natomiast były pożytecznymi twierdzeniami dotyczącymi prawd wiary katolickiej i moralności, zwłaszcza w odniesieniu do bardziej istotnych aspektów życia w Kościele partykularnym.

3. „On sam [biskup diecezjalny] podpisuje deklaracje i dekrety synodalne, które jedynie jego autorytetem mogą być promulgowane”⁶⁰. Dlatego też dekrety i deklaracje synodalne powinny zawierać podpis tylko i wyłącznie biskupa diecezjalnego, a dokumenty te należy tak sformułować, aby wynikało z nich, że biskup jest ich autorem.

⁵⁶ Kan. 468 § 1.

⁵⁷ Por. kan. 500 § 2.

⁵⁸ Kan. 468 § 2.

⁵⁹ Por. kan. 466.

⁶⁰ Tamże.

Ze względu na istotne połączenie synodu i posługi biskupiej dokumenty synodalne, które nie zawierają podpisu biskupa diecezjalnego, nie będą uważane za „deklaracje synodalne” we właściwym tego słowa znaczeniu.

4. Poprzez dekrety synodalne biskup diecezjalny promuje i wspiera przestrzeganie tych norm kanonicznych, których warunki w diecezji wymagają⁶¹, reguluje kwestie powierzone jego kompetencji⁶² oraz stosuje wspólną dla wszystkich Kościołów partykularnych dyscyplinę.

Nieważne są dekrety synodalne przeciwne wyższemu prawu⁶³, tj. prawo powszechne Kościoła, dekrety generalne synodów partykularnych i konferencji biskupów⁶⁴, dekrety ogólne zebrania biskupów prowincji w sprawach należących do ich kompetencji⁶⁵.

5. „Biskup diecezjalny podaje do wiadomości treść deklaracji i dekretów synodalnych metropolicie i konferencji biskupów”⁶⁶, tak aby popierać jedność w episkopacie i zgodność norm w Kościołach partykularnych w obrębie geograficznego i demograficznego regionu.

Kiedy wszystkie kwestie dotyczące synodu zostaną ukończone, biskup diecezjalny, za pośrednictwem legata papieskiego, przekazuje kopię dokumentacji synodalnej do wiadomości Kongregacji ds. Biskupów bądź Kongregacji ds. Ewangelizacji Narodów.

6. Gdyby dokumenty synodalne – zwłaszcza te, które mają charakter normatywny – nie zawierały sposobu ich realizacji, biskup diecezjalny powinien po zakończeniu synodu wyznaczyć sposób ich wykonania, powierzając je ewentualnym urządóm diecezjalnym.

* * *

Niniejsza Instrukcja Kongregacji ds. Biskupów i Kongregacji ds. Ewangelizacji Narodów ma na celu wspieranie właściwego i odpowiedniego ukierunkowania synodu diecezjalnego, instytucji kościelnych, które w ciągu wieków cie-

⁶¹ Por. kan. 392.

⁶² Por. Dodatek do tej Instrukcji.

⁶³ Por. kan. 135 § 2.

⁶⁴ Dekrety ogólne synodów partykularnych i konferencji biskupów są wiążące dopiero po *recognitio* Stolicy Apostolskiej. Por. kan. 446 i 455.

⁶⁵ W odniesieniu do kompetencji zebrania biskupów prowincji zob. kan. 952 § 1 i 1264.

⁶⁶ Kan. 467.

szyły się wielkim poważaniem, a aktualnie są przedmiotem ponownego zainteresowania, i które z pomocą Ducha Świętego nadal będą służyć komunii i misji Kościołów partykularnych.

Niniejsza instrukcja wchodzi w życie dla wszystkich synodów diecezjalnych po trzech miesiącach od jej publikacji.

W Rzymie, 19 marca 1997 r.

Bernardinus kard. Gantin, *Prefekt*

Iosephus kard. Tomko, *Prefekt*

J.M. Mejía, *Sekretarz*

J. Uhač, *Sekretarz*

DODATEK DO INSTRUKCJI O SYNODACH DIECEZJALNYCH

Prawne regulacje powierzone przez Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. do władzy ustawodawczej biskupa diecezjalnego

Niniejszy dodatek zawiera wykaz tych spraw, które zgodnie z Kodeksem Prawa Kanonicznego, na szczeblu diecezjalnym są uważane za niezbędne lub praktyczne. Wykaz nie uwzględnia tych norm Kodeksu, które wymagają przyjęcia przepisów o szczególnym charakterze⁶⁷, takich jak zatwierdzenia, specjalne zezwolenia czy wydawanie pozwoleń itp.

Na początku należy zauważyć: „Biskupowi diecezjalnemu w powierzonych mu diecezji przysługuje wszelka władza zwyczajna, własna i bezpośrednia, jaka jest wymagana do jego pasterskiego urzędu, z wyłączeniem tych spraw, które na mocy prawa lub dekretu Papieża są zarezerwowane najwyższej lub innej władzy kościelnej”⁶⁸. W związku z tym biskup diecezjalny może skorzystać z tej władzy ustawodawczej nie tylko w celu uzupełnienia czy ustalenia najwyższych norm prawnych w sytuacji, gdy ma taki obowiązek lub uprawnienie, ale także uwzględniając potrzeby Kościoła partykularnego i wiernych, regulować na szczeblu die-

⁶⁷ Por. kan. 35.

⁶⁸ Kan. 381 § 1.

cezjalnym w odniesieniu do spraw duszpasterskich niezastrzeżonych najwyższej władzy bądź innej władzy kościelnej. Jakkolwiek w wykonywaniu tej władzy biskup jest zobowiązany do przestrzegania najwyższej władzy⁶⁹.

Biskup powinien kierować się zasadą dobrego sprawowania zarządu diecezją, w sposób rozsądny i ostrożny, tak aby unikać niepotrzebnego nakazywania w sytuacji, gdy można dany cel osiągnąć poprzez radę i zalecenie. Wobec tego biskup diecezjalny zamiast publikować nowe normy powinien raczej mocą swojego autorytetu promować dyscyplinę, która jest wspólna dla całego Kościoła, bądź nalegać na przestrzeganie prawa kościelnego, jeśli zachodzi taka konieczność. Zadanie to jest rzeczywistym obowiązkiem biskupa, ponieważ jako strażnik jedności Kościoła powszechnego jest w sposób szczególny odpowiedzialny za posługę słowa, sprawowanie sakramentów i sakramentaliów, kultu Boga i świętych, a także zarządzanie dobrami⁷⁰.

Ponadto należy dodać, że biskup diecezjalny może wydawać normy poza synodem diecezjalnym, ponieważ w diecezji tylko biskupowi przysługuje władza ustawodawcza. Z tego względu jest zobowiązany do wykonywania tej władzy osobiście⁷¹. Nie może stanowić prawa razem z innymi osobami, organami czy zgromadzeniami diecezjalnymi.

Nie wszystkie kwestie mogą być przedmiotem synodu diecezjalnego. Nie byłoby rozsądne przedkładanie członkom synodu spraw dotyczących życia i posługi duchownych. W innych określonych dziedzinach duszpasterskich, dla biskupa diecezjalnego może okazać się wskazane zasięgnąć opinii synodu w przedmiocie ogólnych kryteriów i zasad, natomiast w kwestii wydania szczegółowych norm biskup powinien poczekać do zakończenia synodu. Jak już wspomniano⁷², do rozsądnej decyzji biskupa należy, które tematy zostaną przedyskutowane na synodzie.

I. W sprawie wykonywania *munus docendi*

Biskupi w diecezjach powierzonych ich opiece są „kierownikami całej posługi słowa”⁷³. Ich obowiązkiem jest zapewnienie, aby normy prawa kanonicznego do-

⁶⁹ Por. kan. 135 § 2; zob. także Instrukcja o synodach diecezjalnych V, 4.

⁷⁰ Por. kan. 392.

⁷¹ Por. kan. 391 § 2.

⁷² Por. Instrukcja o synodach diecezjalnych, III, A, 1; III, C, 3.

⁷³ Kan. 756 § 2.

tyczące posługi słowa były wiernie przestrzegane, a wiara chrześcijańska była przekazywana w sposób właściwy w ich diecezjach⁷⁴. Prawodawca w Kodeksie Prawa Kanonicznego w odniesieniu do tego obowiązku biskupa diecezjalnego przypisuje mu kompetencje w następujących dziedzinach:

1. Ekumenizm: biskupi, zarówno indywidualnie, jak i w ramach konferencji biskupów, mają w odniesieniu do ekumenizmu wydawać praktyczne normy, przy uwzględnieniu przepisów wydanych w tej sprawie przez najwyższą władzę kościelną (por. kan. 755 § 2).

2. Przepowiadanie: biskup diecezjalny wydaje normy dotyczące przepowiadania, które powinny być zachowywane przez tych, którzy wykonują tę posługę w jego diecezji (por. kan. 772 § 1). Ten obowiązek biskupa widoczny jest w następujących dziedzinach:

- ewentualne ograniczenia przepowiadania (por. kan. 764);
- szczególne dyspozycje dotyczące sposobu przepowiadania, dostosowane do potrzeb wiernych, np. rekolekcje, misje parafialne itp. (por. kan. 770);
- troska, aby słowo Boże było głoszone tym, którzy nie mogą korzystać ze zwyczajnej opieki duszpasterskiej, jak i tym, którzy nie wierzą (por. kan. 771).

3. Katecheza: zadaniem biskupa diecezjalnego, z zachowaniem przepisów wydanych przez Stolicę Apostolską, jest wydawanie norm dotyczących katechezy (por. kan. 775 § 1), ich dostosowanie do zróżnicowanych potrzeb wiernych (por. kan. 777 i 1064) i regulacji w zakresie właściwej formacji katechetów (por. kan. 780).

4. Działalność misyjna: biskup diecezjalny ma promować działalność misyjną w obrębie diecezji (por. kan. 782 § 2), kierować i koordynować tą działalnością na terytorium misyjnym (por. kan. 790).

5. Edukacja katolicka: mając na uwadze wydane przez konferencję biskupów ogólne normy, biskup diecezjalny ma obowiązek regulować to, co odnosi się do nauczania i wychowania katolickiego, które w szkołach ma zróżnicowany wymiar i jest przekazywane przy pomocy różnych środków społecznego przekazu (por. kan. 804 § 1)⁷⁵. Ogólne regulacje dotyczące szkół katolickich znajdują się w kompetencjach biskupa diecezjalnego, jak również czujność w zakresie ochrony tożsamości katolickiej (por. kan. 806).

⁷⁴ Por. kan. 386.

⁷⁵ Pomimo że nie ma tego kanonu w wykazie kanonów w liście Kardynała Sekretarza Stanu z 8 listopada 1983 r. dotyczących tego, które konferencje zobligowane są do wydawania norm uzupełniających, kan. 804 znajduje się wśród tych kanonów, wobec którego konferencja biskupów może wydać normy uzupełniające. Jakkolwiek takie normy okazały się bardzo pożyteczne. Lista ta została przygotowana w taki sposób, aby pomóc konferencjom biskupów w zidentyfikowaniu tych obszarów działalności, w których są kompetentne.

6. Środki społecznego przekazu: obowiązkiem biskupa diecezjalnego jest zachowywanie czujności w zakresie publikacji oraz używania środków społecznego przekazu (por. kan. 823).

II. W sprawie wykonywania *munus sanctificandi*

Biskupi są „arcykapłanami, głównymi szafarzami Bożych tajemnic oraz moderatorami, promotorami i stróżami życia liturgicznego w powierzonym sobie Kościele”⁷⁶. Mając na uwadze dyspozycje najwyższej władzy w Kościele, w kompetencji biskupa diecezjalnego leży ustalanie norm dotyczących spraw liturgicznych w jego diecezji, które są wiążące dla wszystkich⁷⁷. Prawodawca w Kodeksie Prawa Kanonicznego powierza biskupowi diecezjalnemu pewne szczególne obowiązki dotyczące regulacji prawnych w tym zakresie:

- regulowanie kwestii dotyczących uczestnictwa w liturgii wiernych świeckich z zachowaniem przepisów prawa (por. kan. 230 § 2 i 3)⁷⁸;
- ustanawianie tych sytuacji „poważnej konieczności”, w których część sakramentów może być udzielna pozostałym chrześcijanom, konferencja biskupów nie powinna wydawać norm w tych sprawach (por. kan. 844 § 4 i 5);
- określanie warunków przechowywania Najświętszej Eucharystii w domach prywatnych albo przenoszenia z miejsca na miejsce (por. kan. 935);
- regulowanie spraw dotyczących wystawiania Najświętszego Sakramentu przez osoby niebędące kapłanami w miejscach, gdzie nie ma wystarczającej liczby szafarzy (por. kan. 943);
- regulowanie spraw dotyczących procesji (por. kan. 944 § 2);
- określanie spraw, w których weryfikowana jest poważna konieczność w odniesieniu do absolucji generalnej, uwzględniając kryteria ustalone w tej sprawie przez konferencję biskupów (por. kan. 961 § 2);
- ustanawianie norm dotyczących wspólnego sprawowania sakramentu namaszczenia chorych dla wielu równocześnie chorych (por. kan. 1002);
- ustalanie norm w sytuacji, gdy nie można uczestniczyć w Eucharystii z powodu braku świętego szafarza z uwzględnieniem przepisów prawa powszechnego w tej kwestii (por. kan. 1248 § 2).

⁷⁶ Kan. 835 § 1.

⁷⁷ Por. kan. 838 § 1 i 4; zob. także kan. 841.

⁷⁸ W kwestii posługi kobiet przy ołtarzu i stanowiska biskupa diecezjalnego zob. Odpowiedź Papieskiej Rady ds. Interpretacji Tekstów Prawnych z 11 lipca 1992 r. oraz List Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, AAS 86 (1994), s. 541-542.

III. W sprawie wykonywania *munus pascendi*

1. Diecezjalne organizacje

Poza różnorodnymi przepisami dotyczącymi duszpasterskiego zarządu diecezją, w szczególny sposób biskupowi diecezjalnemu powierza się:

- normy dotyczące kapituły kanoników (por. kan. 503, 505 i 510 § 3);
- ustanawianie diecezjalnej rady duszpasterskiej i wydawanie jej statutu (por. kan. 511 i 513 § 1);
- normy zapewniające opiekę duszpasterską w parafii podczas nieobecności proboszcza (por. kan. 533 § 3);
- normy odnoszące się do parafialnych rejestrów i ksiąg (por. kan. 535 § 1; zob. także kan. 895, 1121 § 1 i 1182);
- głos decyzyjny w sprawie ustanowienia parafialnych rad duszpasterskich i określenia ich regulacji prawnych (por. kan. 536);
- wydawanie norm dotyczących regulacji parafialnej rady ekonomicznej (por. kan. 537);
- dookreślanie praw i obowiązków wikariuszy parafialnych (por. kan. 548);
- dookreślanie uprawnień dziekanów (por. kan. 555; zob. także kan. 553).

2. Dyscyplina duchowieństwa

W kan. 384 prawodawca podkreśla, że biskup diecezjalny „winien otoczyć szczególną troską prezbiterów, których powinien wysłuchiwać jako pomocników i doradców, stać na straży przysługujących im uprawnień i troszczyć się o to, aby wypełniali właściwe ich stanowi obowiązki i mieli do dyspozycji środki oraz instytucje potrzebne do rozwoju życia duchowego i intelektualnego. Jego troską ma być również zapewnienie im godziwego utrzymania oraz opieki społecznej, zgodnie z przepisami prawa”.

Pozostałe kanony określają inne aspekty tej biskupiej posługi:

- Odnosnie do obowiązków stanu duchownego: kan. 277 § 3 (celibat); kan. 283 § 1 (czas nieobecności w diecezji); kan. 285 (unikanie tego, co nie przystoi duchowieństwu).

- Odnośnie do tego, co odnosi się do rozwoju życia duchowego i intelektualnego: kan. 276 § 2, 4° (rekolekcje); kan. 279 § 2 (stała formacja naukowa); kan. 283 § 2 (wakacje).
- Odnośnie do utrzymania i opieki społecznej zob. kan. 281.
- Wreszcie biskupowi przysługuje promowanie porządku i wzajemnej współpracy między duchownymi w diecezji (por. kan. 275 § 1).

3. Zarządzanie finansowe diecezji

Zachowując prawo powszechne i partykularne, biskup diecezjalny jest odpowiedzialny za regulację zarządu dóbr kościelnych podlegających jego władzy (por. kan. 1276 § 2). W sprawach ekonomicznych ma następujące kompetencje:

- nakładanie umiarkowanych podatków w granicach swojej diecezji (por. kan. 1263);
- wydawanie norm regulujących pytania i prośby w sprawach finansowych w przypadku braku dyspozycji konferencji biskupów (por. kan. 1262);
- nakazanie, w razie potrzeby, specjalnych zbiórek na potrzeby Kościoła (por. kan. 1265 i 1266);
- wydawanie odpowiednich przepisów odnośnie do przeznaczania składanych ofiar oraz wynagrodzenia kapłanów wypełniających to zadanie (por. kan. 531);
- określanie szczególnych warunków dotyczących ustanowienia i przyjęcia fundacji (por. kan. 1304 § 4).